OBSERVATION NOTES ON THE DISAPPEARANCE OF SOME TIMIS COUNTY OICONYMS WHICH WERE FORMED FROM APPELLATIVES

Gabriel Bărdășan

Lecturer, PhD, Western University of Timișoara

Abstract: The paper aims to analyse, the disappeared toponymy of the Timiș county, focusing on the place names which, from an etymological point of viewspring from common names. The study starts by making the theoretical distinction between appellative and oiconym while in the section dedicated to etymology, it explains the mechanism of denomination in the case of placenames from the Timiș county targeted by this analysis. The linguistic material under scrutiny allows for a broader view on the denominating system of a certain period in a particular geographical region. The researched material indicates the mentions and the perimeter in which the topic names could be found.

Keywords: Timiș, toponyms, oiconyms, etymology, appellatives

O categorie aparte de nume topice o reprezintă *oiconimele* (< gr. *oikos* „casă" şi *onyma* „nume"),acestea desemnând „obiectele geografice locuite de om în momentul actual sau la orice alt moment care trimite la timpul în care acestea au fost locuite"[1]. Dintr-o perspectivă geografică, oiconimele grupează „nume de locuri populate, aşadar aşezări umane"[2].

Investigarea diacronică a numelor de localităţi dintr-un anumit areal geografic permite delimitarea a două categorii semnificative: *oiconimele actuale* şi *oiconimele dispărute*. Evoluţia lor trebuie corelată cu istoria societăţii, evident prin intermediul limbii, element psihosocial profund implicat în mecanismul dezvoltării societăţii[3].

Schimbările produse în timp în învelişul socio-geografic al unui teritoriu afectează, în general, și toponimia. Dintre toate realităţile sociale cele mai expuse erodării sunt aşezările umane şi numele lor[4]. Ca atare, din ansamblul toponimelor sunt supuse aceluiași fenomen, în special, *oiconimele*. Comparativ cu alte nume topice (oronime sau hidronime), oiconimele sunt sub o influenţă mai puternică a administraţiei, a oficialităţilor, fapt ce explică fenomenul stratificării toponimice (genetice), întâlnit – pentru spațiul românesc și în diverse perioade – cu precădere în centrul şi vestul ţării (sub influenţa limbii oficiale a cancelariilor)[5].

Excerptarea materialului toponimic din diverse resurse istorico-geografice regionale şi locale certifică dispariţia - în epoci diferite și din cauze variate - a numeroase oiconime, fie odată cu topicele denominate (în principal, aşezări umane), fie prin înlocuirea lor cu (sau înglobarea lor în) altele[6]. Astfel, delimităm în fondul toponimic românesc o categorie specială de nume, relevante din punct de vedere istoric: *oiconimele dispărute*.

---

[1]Vasile Frățilă, *Din oiconimia Banatului*, în „Analele Universității de Vest din Timișoara. Seria Filologie", XLV, 2007, p. 139.
[2]Ion Toma, *101 nume de locuri*, București, Humanitas, 2015, p. 61.
[3]*Ibidem*, p. 73.
[4]*Ibidem*, p. 48.
[5]*Geografie istorică şi toponimie geografică*, în *Geografia României*, vol. II, București, EA, 1984, p. 71.
[6]Ion Toma, *op. cit.*, p. 50.

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2017, e-ISBN: 978-606-8624-01-3

BDD-V4088 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:10:25 UTC)

Într-un atare context, Banatul reprezintă o zonă geografică concludentă şi cu potenţial mare de exemplificare în ceea ce priveşte oiconimia dispărută, datorită numărului însemnat de nume de așezări urmane aflate în această situație, transcrise aproximativ în documetele maghiare ce oferă o imagine sugestivă a deformărilor suferite de toponime şi a eforturilor cercetătorilor ca să reconstituie forma autentică”[7].

În procesul formării denominaţiei toponimice numeroase nume de locuri (ca de altfel şi celelalte nume proprii) s-au desprins din rândul apelativelor (numelor comune) în foarte multe cazuri[8]. Particularitatea semantică esenţială a numelor proprii o reprezintă raportarea generală la un singur referent spre deosebire de apelative, care reduc multitudinea de obiecte concrete similare, prin clasare pe baza unor trăsături semantice comune, într-un proces de generalizare şi abstractizare. Există tentinţa ca în cazul unora dintre nume topice provenite din apelative să se producă o demotivare, adică o pierdere a motivării relative, iar în cazul altora să se menţină motivarea semantică iniţială[9].

În lucrarea noastră ne propunem să ilustrăm, fără a fi exhaustivi, clasa oiconimelor dispărute printr-o orientare a analizei spre categoria celor care din punct de vedere etimologic trimit spre un apelativ. În acest sens, vom avea în vedere oiconimele dispărute din spaţiul geografic al judeţului Timiş, materialul lingvistic fiind excerptat din *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania*, vol. I (1967), vol. II (1968) al lui C. Suciu. Analiza toponimelor porneşte de la explicaţia etimologică existentă în *Dicţionarul toponimic al Banatului* (1984), pentru unele oiconime, și de la cea propusă în comunicări orale sau scrise de către profesorul Vasile Frăţilă.

Menționăm faptul că această analiză este o mică parte dintr-o cercetare colectivă mai amplă a oiconimelor bănățene dispărute, inițiată și coordonată, la Timișoara, de profesorul Vasile Frățilă și la realizarea căreia colaborează și colega noastră Ana-Maria Radu-Pop.

Materialul toponimic care numește localități timișene dispărute și care are la bază un apelativ poate fi organizat semantic în următoarele clase: oiconime referitoare la natură și oiconime sociale și culturale. Fiecare element din cadrul claselor semantice delimitate va fi prezentat urmărindu-se variantele formale de actualizare, localizarea geografică în limitele județului Timiș, prima atestare și cele ulterioare acesteia, etimologia și conținutul semantic incorporat în oiconimul respectiv, pornind de la apelativul sau apelativele din care s-a format.

A. Oiconime referitoare la natură:

a)oiconime care provin din termeni entopici referitori la relief:

Azaw, pe lângă or. Timişoara, a fost atestat pentru prima dată în 1337: poss. *Azaw*, (SUCIU, II, 291). **Et.:** magh. *ászó* „pârâu”;cf. magh. *Aszo* „vale seacă” (KISS LAJOS, I, 65, s.v. *Aszód*), (DTB, I, 29).

Bekatho, pe lângă s. Remetea Mare, este atestat pentru prima dată în 1479 (SUCIU, II, 296). **Et.:** cf. magh. *béka* „broască” + magh. *tó* „tău, lac”. Semnificaţia toponimului este, aşadar, „Lacul sau Tăul Broaştei”.

Bikach, lângă Parţa, unde se află partea de hotar *Bicaş*, r. Timişoara, are prima atestare din anul 1412 (SUCIU, II, 299). **Et.:** cf. magh. *békás* „cu broaşte”, „(lac) cu broaşte”.

Dyznopataka, pe lângă Cladova, r. Lipova, are următoarele atestări: 1439 *Dyznopataka*, 1445 *Diznospataka*, 1525 *Diznos Kalodva*, (SUCIU, II, 320). **Et.**: < magh. *diznó* „porc” + *patak* „pârâu”. Semnificaţia toponimului ar fi deci „Pârâul Porcului”; *Diznos* <*dizno* „porc” + suf. adj. -

[7] Ion Toma, *op. cit.*, p. 50.
[8] *Ibidem*, p. 15.
[9] *Ibidem*, p. 16-17.

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2017, e-ISBN: 978-606-8624-01-3

BDD-V4088 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:10:25 UTC)

(o)s + *Kalodva*, redare în magh. a top. rom. *Cladova*< sl. *kladova*<*klad* „buştean, trunchi” + suf. -*ova*.

Erdes, pe lângă Iecea Mare, în fostul raion Sânnicolaul Mare, a fost înregistrat în 1467 cu forma *Erdes* şi *Erdews* (SUCIU, II, 322). **Et.**: magh. *Erdös*< magh. *erdös* „acoperit cu păduri, păduros, împădurit” <*erdö* „pădure” + suf. adjectival -*(e)s*.

Erdeuthelek, în fostul raion Lugoj, este consemnat prima dată sub această formă în 1369, iar cu forma *Erdewtelek* în 1400 (SUCIU, II, 322). **Et.**: < magh. *erdö* „pădure” + *telek* „parcelă, teren” = „loc împădurit”.

Fok, pe lângă *Ersig*, r. Deta, a fost înregistrat în 1406 (SUCIU, II, 329). **Et.**: < magh. *fok* „creastă, vârf”.

b) oiconime care provin din termeni referitori la vegetaţie:

Almas,lângă satul Gătaia, atestat pentru prima dată în 1370 (SUCIU, II, 288). **Et.:** magh. *almás* „livadă de meri” (IORDAN, TOP. ROM., 82).

Bozzas, probabil pe lângă Berzovia şi Jena, r. Lugoj, prima atestare datează din 1452 sub forma *Bozzas*, iar următoarele din 1464: *Bozas*, 1469: *Bozyafalwa*, 1470: *Bozyas*, *Felsew Borzas*, 1548: *Bozzásfalva*, (SUCIU, II, 303). **Et.:** sl. *boz* germ. „Holunder” = „soc” + -*iaş* (KISCH, *Das Banat*, p. 25).

Bwchez, între Nizma şi Spata, r. Lugoj, are primele atestări în 1440 în varianta *Bwchez*, *Buchez*. Atestările următoare datează din 1477: *Bwchewchy*, 1622: *Buchenz*, 1757: *Buheniz*, (SUCIU, II, 306). **Et.**: *Buceş*< sl. *bukъ* „fag” + suf. -*eş*.

Bykenes, amintit împreună cu Cladova şi Ohaba, r. Făget, a fost atestat pentru prima dată în 1597 (SUCIU, II, 306). **Et.**: cf. *buciniş* „pădurice de făgete, în bună măsură defrişată” <*bucin(ă)* var. pentru *bucium* „trunchi de copac” sau scr. *bučina* „pădure de fagi” + suf. -*iş* (DGITT, p. 222).

Chalanus, în r. Timişoara, a fost înregistrat prima dată în 1459 (SUCIU, II, 307). **Et.**: < magh. *csalán* „urzică” + suf. -*(u)s*.

Cher a fost atestat pentru prima dată în 1409 sub forma *Cher*, iar în 1411: *Cheer*, probabil pe lângă Deta sau Ghesteniş, r. Deta, (SUCIU, II, 309). **Et.**: < rom. *cer* „arbore din familia fagaceelor” < lat. *cerrus*, magh. *csere* „stejar”.

Cherallya a fost atestat în1349, la nord de Zăbrani, lângă Mureş, r. Lipova (SUCIU, II, 309). **Et.**: < magh. *cser(e)* „cer” (bot.) + *alja* „sub”; cf. n. t. *Váralja* „sub cetate”.

Dobravicza a fost atestată pentru prima dată în 1444, în r. Lugoj (SUCIU, II, 317). **Et.**: < sl. *dǫbrava*>*dubrava* „pădure, vale împădurită” + -*ica*>*dùbravica*; cf. rom. *dumbravă*.

c)oiconime care provin de la termeni referitori la faună (animale şi păsări):

Borzlyuk¹, între s. Giarmata şi Ianova, a fost atestat cu această primă formă în 1374, iar în 1444 sub forma *Borzlyk* (SUCIU, II, 302). **Et.:** < magh. *borzlyuk* „vizuină de bursuc” (<*borz* „bursuc” + *lyuk* „vizuină”).

Borzlyuk², pe lângă Denta şi Sângeorge, a fost atestat prima dată în 1389, iar cu varianta *Borzlik* în 1430 (SUCIU, II, 302). **Et.:** vezi **Borzlyuk¹**.

Darouch este atestat pentru prima dată în 1368, pe lângă Sculia, în fostul raion Deta (SUCIU, II, 315). **Et.**: < sl. *dravec* „pasăre răpitoare”.

Deg este atestat pentru prima dată în 1333, via *Deegwtha* 1428-1429, pe lângă Ghiroda, în fostul raion Timişoara. Probabil identic cu satul dispărut *Dag* (SUCIU, II, 316). **Et.**: < magh. *dög* „stârv, hoit; puturos”.

Dyogh a fost înregistrat pentru prima dată în 1467, între Vinga şi Arad (SUCIU, II, 320). **Et.**: < magh. *dög* „stârv, hoit, leş, mortăciune”, „putoare”.

B. Oiconime sociale şi culturale

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, 2017, e-ISBN: 978-606-8624-01-3

BDD-V4088 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:10:25 UTC)

a)oiconime referitoare la credinţă şi religie:

Apacha, pe locul unde acum e Aradul Nou, atestat pentru prima dată la 1333. Atestările următoare datează din anii 1334 *Apatha*, 1481 *Apaczya*, 1484 *Apachya*, 1485 *Apaczya*, 1488 *Apacza* (SUCIU, II, 290). **Et.:** magh. *apaca* „călugăriţă, maică" sau „monahie, abaţie".

Apafaya, pe lângă s. Jebel, are prima atestare din 1408 sub forma: poss. *Apafaya* (SUCIU, II, 290). **Et.:** magh. *apátfáya* (<*apát* „abate" + *fáya* = *falva* „sat") (KISS LAJOS, I, 104).

Capolna, în r. Lugoj, a fost consemnat prima dată în anul 1369, iar cu forma *Kapulna* în 1371-1372 (SUCIU, II, 307). **Et.**: < rom. *căpâlnă*< magh. *kápolna* „capelă".

Eghazasorozy 1456, în fostul raion Timişoara (Suciu, II, 321). **Et.**: < magh. *egyháza* „biserică" + magh. *orozy* „Românească".

Feyreghaz este atestat pentru prima dată în1256 poss.; următoarele atestări sunt din 1274: *Feyreghaaz*, 1321: *Feyereyghaz*, 1334: *Alba Ecclesia*, lângă Seceani (SUCIU, II, 328). **Et.**: < magh. *feyer* „alb" + *egyhaz* „biserică".

b)oiconime care provin de la etnonime, nume de persoane:

Besen, între Hodoş şi Brestovăţ, unde dealul *Buşina* îi păstrează amintirea, are consemnată ca primă atestare anul 1477 (SUCIU, II, 298). **Et.:** cf. magh. *besen* „peceneg".

Besenyöd, la nord-vest de Vinga, r. Arad, are prima atestare în 1235 (SUCIU, II, 298). **Et.:** magh. *besenyö* „peceneg" + suf. top. magh. *-d* (KISS LAJOS, I, p. 207).

Bezermen, pe lângă s. Vizejdia, atestat pentru prima dată în1408 (SUCIU, II, 299). **Et.:** < v. magh. *beszermen, boszermen* (= magh. *böszörmény*), cuvânt probabil de origine pecenego-cumano-polovţă, care derivă din osm. **büsürman, busurman = müsürman, musurman* „turc", *müsülman, musulman* „mahomedan" (DRĂGANU, ROMÂNII, 523-524, nota 4).

Dadadya, Dadadia, între Balinţ şi Babşa, în fostul raion Lugoj, a fost atestat prima dată în1488 (SUCIU, II, 315). **Et.**: probabil un derivat, cu *-dia* (ca în *popadia* „preuteasă" <*pop*) de la srb. *dàda* şi *dáda*, m. (reg.) „otac", „tată, strămoş".

Fhara este atestat pentru prima dată în 1597, iar cu forma *Thara* în 1620, lângă Crivina, în fostul raion Lugoj. Acolo platoul *Fara* şi dealul împădurit *Vârful Farei* îi păstrează amintirea (SUCIU, II, 328). **Et.**: < rom. *fară* „neam (întrebuinţat cu deosebire în sens rău)", cunoscut în Ţara Haţegului (DA), acelaşi cu ar. *fară* „neam, trib" (DDA s.v.).

c)oiconime care se referă la diverse aşezări şi elemente de construcţie:

Chaba, pe lângă s. Boldur, Gruni şi Nevrincea, are prima atestare din anul 1369 (SUCIU, II, 306). **Et.**: < rom. *ohabă* „moşie (ereditară) inalienabilă, scutită de impozite şi prestaţii" (< slavon. *ohabe*), cu afereza lui *o*, de fapt o analiză greşită. Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, II, p. 80, menţionează că la 1369 în Banat sunt pomenite *Trei Chabe* (tres *Chaba*), iar la 1471 două *Chabe* (duae *Chaba*).

Charamada este atestată pentru prima dată în 1364: *Teglavar* valachice *Charamade*; atestările următoare datează din 1453: *Cheremyda*, 1454: *Cherennyda*, 1464: *Charamida*, 1514-1516: *Cheremyda*, 1596: *Chermida*, *Cheremidia*, 1599: *Cheremida*, 1614: pred. *Czaramida*, 1717: *Cseremida*, 1761: *Csolemida*. Amintirea i-o păstrează, în hotarul satului Zolt, *Dealul Cărămida* şi *Valea Cărămida*, r. Făget (SUCIU, II, 307). **Et.**: < v. rom. *ceremidă* „cărămidă" < medio.-gr. (bizantină) *κεραμίδα* (vezi DER 1457).

Faluhely, din fostul raion Făget, are prima atestare în anul 1597 (SUCIU, II, 323). **Et.**: < magh. *falu + hely* „Curtea satului".

Falwhel, în fostul raion Deta, are prima atestare în anul 1462 (SUCIU, II, 325). **Et.**: vezi *supra***Faluhely**.

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, 2017, e-ISBN: 978-606-8624-01-3

BDD-V4088 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:10:25 UTC)

Considerații finale

După cum am precizat în deschiderea lucrării, materialul toponimic prezentat este parte integrantă a unui proiect de cercetare mai amplu și urmărește să ofere o perspectivă globală asupra manierei de abordare a fondului de oiconime dispărute din arealul geografic bănățean, fără a permite, în acest stadiu al cercetării, concluzii generale asupra ansamblului de factori care a generat acest fenomen. Radiografierea acestui fond onomastic dispărut al județului Timiș (dar care va fi extinsă și la fondul similar din județul Caraș-Severin) poate oferi o imagine mai clară asupra unor etape din istoria socială a Banatului, în condițiile în care multe din oiconime (mai ales cele provenite din apelative) au, ca semne lingvistice, o motivare relativă.

Corpusul de oiconime, pe care l-am selectat și pe care l-am ordonat pe clase semantice, acoperă doar o mică parte a inventarului final de termeni, dar relevă aspecte referitoare la particularitățile geografice ale locurilor pe care le-au numit (*Azaw*,*Bekato*,*Bikach*,*Dyznopataka*, *Erdes*, *Fok* etc.), la vegetația și fauna locurilor (*Almas*, *Borzlyuk*[1],*Borzlyuk*[2], *Bozzas*, *Bwchez*, *Bykenes*, *Chalanu*, *Cher*, *Cherallya*, *Darouch*, *Deg*, *Dobravicza*, *Dyogh* etc.), precum și la aspecte sociale și culturale specifice zonei investigate (*Apacha*, *Apafaya*, *Besen*, *Besenyöd*, *Bezermen*, *Capolna*, *Chaba*, *Charamada*, *Dadadya*, *Dadadia*,*Eghazasorozy*, *Faluhely*, *Falwhel*, *Fhara* etc.).

Etimologia oiconimelor dispărute, atestările lor, limitele temporale ale utilizării lor sunt relevante pentru a explica și pentru a exemplifica unele realități administrative prezente în anumite etape din istoria Banatului. Deși ne bazăm pe un număr limitat de elemente, cele mai multe oiconime dispărute sunt, din punctul de vedere al originii lor, maghiare (apărute, printre altele, ca rezultat al traducerii unor toponime românești mai vechi provenite din apelative – *Almas*,*Apacha*, *Azaw*, *Bikach*, *Borzlyuk*, *Deg*, *Dyznopataka*, *Erdes*, *Erdeuthelek*, *Feyreghaz*, *Faluhely*etc. sau al adaptării maghiare a unor apelative românești sau slave – *Capolna*,*Chaba*, *Charamada*, *Cher*, *Dobravicza*,*Fhara* etc.). Prezența lor pentru o anumită perioadă, dar și dispariția lor relevă direcția de evoluție socială și administrativă a Banatului în anumite etape ale istoriei sale.

ABREVIERI

adj. = adjectiv(al); ar. = aromână; bot. = botanică; cf. = confer; et. = etimologie; gr. = greacă; lat. = latină; m. = masculin; magh. = maghiar(ă); medio.-gr. = mediogreacă; n. t. = nume topic; or. = oraș; osm. = osmană; r. = raion; reg. = regional; rom. = română, românesc; s. = sat; scr. = sârbo-croată; sl. = slav(ă); slavon. = slavon(ă); suf. = sufix; top. = toponim(ic); v. = vechi; var. = variantă).

BIBLIOGRAFIE ȘI ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

DA = *Dicţionarul limbii române*, tomul II, partea I, F-I, [Academia Română], 1934.
DDA = Tache Papahagi, *Dicționarul dialectului aromân, general și etimologic*, [București], EA, 1963.
DER = Alexandru Ciorănescu, *Dicționarul etimologic al limbii române*, București, Saeculum I.O., 2001.
DGITT = Remus Creţan, Vasile Frăţilă, *Dicţionar istorico-geografic şi toponimic al judeţului Timiş*, Timişoara, Editura Universităţii de Vest, 2007.
DRĂGANU, ROMÂNII = Nicolae Drăganu, *Românii în veacurile IX-XIV pe baza toponimiei şi a onomasticei*, Bucureşti, 1933.
DTB, I = Vasile Frățilă, Viorica Goicu, Rodica Sufleţel, *Dicţionarul toponimic al Banatului* (A-B), Timișoara, TUT, 1984.
DTB II-III = Viorica Goicu, Rodica Sufleţel, *Dicţionarul toponimic al Banatului*, II (C), III (D-E), Timișoara,TUT, 1985, 1986.
DTB IV = Vasile Frățilă, Viorica Goicu, Rodica Sufleţel, *Dicţionarul toponimic al Banatului*, IV (F-G), Timișoara, TUT, 1986.
Geografia României, vol. II, București, EA, 1984.

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2017, e-ISBN: 978-606-8624-01-3

BDD-V4088 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:10:25 UTC)

Frățilă, Vasile, *Din oiconimia Banatului*, în „Analele Universității de Vest din Timișoara. Seria Filologie", XLV, 2007, p. 139-167.
IORDAN, TOP. ROM. = Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, Bucureşti, EA, 1963.
KISCH, *DAS BANAT* = Gustav Kisch, *Das Banat im Spiegel seiner Sprache*, Sibiu, 1928.
KISS LAJOS I = Kiss Lajos, *Földrajzi nevek etimológiai szotára*, Budapest, vol. I, A-K, Akadémiai Kiadó, 1997.
PASCU, *VOIEVODATUL TRANSILVANIEI* = Ştefan Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, vol. II, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1979.
SUCIU, I-II = Suciu,Coriolan, *Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania*, vol. I, București, EA, 1967; vol. II, București, EA, 1968.
TOMA, ION, *101 nume de locuri*, București, Humanitas, 2015.

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2017, e-ISBN: 978-606-8624-01-3

BDD-V4088 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:10:25 UTC)